

Δευτέρα 8 Ιουλίου 2013

Πριν και μετά τον Snowden

Βασίλης Γιαννακόπουλος, γεωστρατηγικός αναλυτής
geostrategical@yahoo.gr
www.geostrategy.gr

Η Αμερικανική νομοθεσία για τις παρακολουθήσεις

Ένας νόμος του 1978 των ΗΠΑ (Foreign Intelligence and Surveillance Act - Fisa),^[1] καθόριζε τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ένα ειδικό δικαστήριο (Foreign Intelligence Surveillance Court) θα επιτρέπει την ηλεκτρονική παρακολούθηση, αν υπήρχαν στοιχεία ότι κάποια άτομα εμπλέκονταν σε κατασκοπεία ή προγραμμάτιζαν επίθεση κατά των Ηνωμένων Πολιτειών. Μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου, η κυβέρνηση Bush έδωσε μυστικά την άδεια στην αμερικανική Εθνική Υπηρεσία Ασφάλειας (National Security Agency - NSA) να παρακάμψει αυτό το ειδικό δικαστήριο και να πραγματοποιεί παρακολουθήσεις χωρίς εξουσιοδότηση των υπόπτων ατόμων, όπως για παράδειγμα όσους ήσαν ύποπτοι για συνεργασία με την al-Qaeda.

Το 2005, το Κογκρέσο αφενός ψήφισε υπέρ της ασυλίας των εταιριών που συνεργάστηκαν με την NSA για τις παρακολουθήσεις των επικοινωνιών, αφετέρου προχώρησε σε τροποποιήσεις του Fisa. Το 2008, επήλθε επιπρόσθετη χαλάρωση των περιορισμών για την παρακολούθηση στόχων, καθώς δεν απαιτείτο πλέον να διευκρινίζεται η ταυτότητα του στόχου ή να αναφέρεται λεπτομερώς το είδος της προς παρακολούθηση επικοινωνίας. Αρκεί η NSA να έπειθε το ειδικό δικαστήριο ότι ο σκοπός ήταν η συλλογή πληροφοριών από το εξωτερικό. Μάλιστα, δεν απαιτείτο πλέον η επιβεβαίωση ότι αμφότεροι (αποστολέας και παραλήπτης) ήσαν στο εξωτερικό, αλλά αρκούσε ο ένας από τους δύο να βρίσκεται εκτός Ηνωμένων Πολιτειών.

Το πρόγραμμα Prism

Στις 9 Ιουνίου 2013, ο Guardian δημοσίευσε την ύπαρξη ενός προγράμματος παρακολούθησης επικοινωνιών, με την ονομασία Prism. Οι λεπτομέρειες του προγράμματος Prism διέρρευσαν από τον τριαντάχρονο Edward Snowden, βοηθό τεχνικό της Κεντρικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (Central Intelligence Agency – CIA) των ΗΠΑ. Για να καθησυχάσουν τους πολίτες των ΗΠΑ, Αμερικανοί αξιωματούχοι υποστήριξαν ότι το πρόγραμμα Prism δεν χρησιμοποιείται για την παρακολούθηση των πολιτών των ΗΠΑ. Πάντως, σύμφωνα με την Washington Post, η NSA εντοπίζει

τις ύποπτες επικοινωνίες με ένα αυτόματο σύστημα αναζήτησης, στο οποίο όμως η πιθανότητα ότι ένας από τους δύο συνομιλητές (καλών-καλούμενος ή αποστολέας-παραλήπτης) βρίσκεται στο εξωτερικό είναι μόλις 51%. Αυτό σημαίνει ότι ένα μεγάλο ποσοστό των επικοινωνιών που παρακολουθούνται μπορεί να αφορούν Αμερικανούς πολίτες. Στη συνέχεια, το FBI ελέγχει τις εν λόγω επικοινωνίες, προκειμένου να εξασφαλισθεί ότι κανένας πολίτης των ΗΠΑ δεν είναι στόχος. Ωστόσο, στις 20 Ιουνίου 2013, ο Guardian δημοσίευσε ένα έγγραφο, το οποίο αμφισβητεί τις προφυλάξεις που υποτίθεται ότι λαμβάνει η NSA, προκειμένου να ελαχιστοποιήσει τον κίνδυνο ακούσιας παρακολούθησης Αμερικανών πολιτών.[2]

Το πρόγραμμα Prism δεν είναι τίποτε άλλο από ένα σύστημα μαζικής συλλογής πληροφοριών, που ξεκίνησε το 2007 από την NSA. Τον Απρίλιο του 2013, διέρρευσε ένα νομοσχέδιο που ανέφερε ότι είχε επιτραπεί στην NSA να συλλέγει μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, video clips, φωτογραφίες, δεδομένα εικόνας και ήχου, πληροφορίες ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης, καθώς και άλλα δεδομένα που διαθέτουν οι αμερικανικές εταιρίες στο διαδίκτυο. Συγκεκριμένα, αναφέρθηκαν γνωστές εταιρίες, όπως η Microsoft με το Skype της, η Google με το YouTube, το Facebook, η AOL, η Apple και η λιγότερο γνωστή PalTalk της AVM Software. Σύμφωνα με το νομοσχέδιο, που διέρρευσε και το οποίο σχεδιάστηκε προκειμένου να υπερκεράσει τους προγενέστερους νομικούς περιορισμούς στη συλλογή πληροφοριών αντιπρομοκρατικού περιεχομένου, το κόστος της ανάπτυξης του προγράμματος Prism ανέρχεται στα 20 εκατομμύρια δολάρια ετησίως.

Σχετικές λεπτομέρειες δημοσιεύθηκαν για πρώτη φορά από τον Guardian και την Washington Post, στις 6 Ιουνίου 2013.[3] Την ίδια ημέρα, ο διευθυντής της NSA, στρατηγός Keith Brian Alexander, επιβεβαίωσε τα δημοσιεύματα. Προκειμένου να δικαιολογήσει την ύπαρξη και τη λειτουργία του προγράμματος Prism, ο Keith Alexander υποστήριξε ότι το Prism βοήθησε στην αποτροπή περισσότερων από 50 τρομοκρατικών επιθέσεων, από την 11η Σεπτεμβρίου 2001 μέχρι σήμερα. Από την πλευρά του, ο Αμερικανός πρόεδρος Obama δήλωσε ότι «δεν μπορείς να έχεις 100% ασφάλεια και ταυτόχρονα 100% προστασία της ιδιωτικής ζωής».

Η εμπλοκή της Βρετανίας

Πέρα από τα όσα αναφέρονται για την υπόθεση παρακολουθήσεων στις ΗΠΑ, ο Guardian δημοσίευσε και την ύπαρξη επίσημων εγγράφων, τα οποία αναφέρουν ότι το Αρχηγείο Επικοινωνιών του Ηνωμένου Βασιλείου (UK's Government Communications Headquarters – GCHQ) έχει πρόσβαση στο σύστημα Prism και στις πληροφορίες που συλλέγει η NSA από την παρακολούθηση των δεδομένων μεγάλων δικτυακών εταιρειών, τουλάχιστον από το 2010.[4]

Το GCHQ προέβαινε και σε δική του επεξεργασία των δεδομένων, που συλλέγονταν από το πρόγραμμα Prism. Μάλιστα, κατά τη χρονική διάρκεια Μαΐου 2011-Μαΐου 2012, το GCHQ συνέταξε 197 εκθέσεις, τις οποίες στη συνέχεια διαβίβαζε στην MI5 και την MI6. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να αναφέρουμε και την εντυπωσιακή δήλωση του Βρετανού υπουργού Εξωτερικών, William Jefferson Hague, σχετικά με την υπόθεση παρακολουθήσεων: «οι νομοταγείς πολίτες δεν έχουν να ανησυχούν για τίποτε»!

Τα πρώτα συμπεράσματα

Τα γεγονότα που ακολούθησαν σχετικά με την τύχη του Edward Snowden είναι λίγο πολύ γνωστά και θα απασχολούν για αρκετό χρονικό διάστημα τα ΜΜΕ. Όπως

γνωστές είναι και οι μέθοδοι που ακολουθούν οι απανταχού υπηρεσίες πληροφοριών. Συλλέγουν πληροφορίες, τις αποθηκεύουν σε βάσεις δεδομένων, τις επεξεργάζονται και τέλος τις εκμεταλλεύονται, προκειμένου να εκτιμήσουν το μέγεθος των υφιστάμενων και εν δυνάμει εθνικών συμβατικών-ασύμμετρων απειλών ή ακόμη να διακρίνουν ευκαιρίες προώθησης εθνικών συμφερόντων. Δηλαδή, υποστηρίζουν το έργο των ενόπλων δυνάμεων, της διπλωματίας, της αστυνομίας και γενικότερα των κέντρων λήψης αποφάσεων. Αυτός άλλωστε είναι και ο λόγος ύπαρξής τους. Επομένως, οι φραστικές αντιδράσεις των χωρών-στόχων του προγράμματος Prism «δεν δικαιολογείται». Εξάλλου, στις διεθνείς σχέσεις δεν διέπονται ούτε από συναισθηματισμούς αλλά ούτε και από ηθικούς φραγμούς. Είναι σχέσεις συνεργασίας ή συγκρουσιακές σχέσεις σε συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα.

Γιατί όμως πολλές χώρες αντέδρασαν και απαιτούν εξηγήσεις από τις Ηνωμένες Πολιτείες; Για πολλούς λόγους. Πρώτα απ' όλα, γιατί είχαν υποχρέωση να το πράξουν. Έπρεπε να καθησυχάσουν τους πολίτες τους και να τους πείσουν ότι αυτές δεν λειτουργούν με παρόμοιους τρόπους και ότι προστατεύουν την ιδιωτική του ζωή. Δεύτερον, διότι η Ουάσιγκτον είναι πιθανόν να τους ενημερώσει ως ένα βαθμό για το είδος και τον τρόπο των παρακολουθήσεων, οπότε ίσως μπορέσουν αφενός να εκτιμήσουν το μέγεθος και το είδος των ευαίσθητων πληροφοριών που μπορεί να συλλέξει η NSA, αφετέρου να αναζητήσουν εφικτούς τρόπους προστασίας σημαντικών επικοινωνιακών συστημάτων και διαβαθμισμένων πληροφοριών.

Είναι προφανές ότι στο άμεσο μέλλον το έργο των υπηρεσιών αντιπληροφοριών και των υπηρεσιών προστασίας πληροφοριακών συστημάτων θα είναι θέμα πρώτης προτεραιότητας, σχεδόν για όλες τις κυβερνήσεις. Επίσης, είναι προφανές ότι αρκετές χώρες θα επιδιώξουν να αναβαθμίσουν τα συστήματα ηλεκτρονικής παρακολούθησης και συλλογής πληροφοριών που διαθέτουν, στα πρότυπα του προγράμματος Prism. Συνεπώς, γίνεται αντιληπτό ότι δεν θα τεθούν φραγμοί στη συλλογή πληροφοριών, αλλά θα ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να μην διαρρεύσουν στα MME υποθέσεις τύπου Edward Snowden. Εξάλλου, στον 21^ο αιώνα, η πληροφορία είναι πολλαπλασιαστής ισχύος.

Δικαιολογημένη μπορεί να χαρακτηριστεί η έκπληξη μόνο για τις εντυπωσιακές δυνατότητες του προγράμματος Prism, αλλά και για την ιδιαίτερα στενή συνεργασία των αμερικανικών υπηρεσιών πληροφοριών με τις αντίστοιχες βρετανικές (NSA και GCHQ). Δεν νοείται ανταλλαγή τόσο ευαίσθητων πληροφοριών μεταξύ δύο χωρών, όταν δεν υφίσταται μείζονα κοινή απειλή. Να υποθέσουμε ότι η κοινή απειλή για Ουάσιγκτον και Λονδίνο είναι η ΕΕ και η Γερμανία; Αν και είναι νωρίς για εκτιμήσεις σχετικά με το μέλλον των ευρωατλαντικών σχέσεων, εντούτοις, είναι σχεδόν σίγουρο ότι ήδη έχει ξεκινήσει μια εποχή καχυποψίας και επανακαθορισμού της στάσης των χωρών μελών της ΕΕ τόσο προς την απέναντι πλευρά του Ατλαντικού όσο και προς τη Γηραιά Αλβιώνα.

[1] U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Justice Information Sharing, "The Foreign Intelligence Surveillance Act of 1978 (FISA)", March 22, 2012

<https://it.ojp.gov/default.aspx?area=privacy&page=1286>

[2] The Guardian, "Procedures used by NSA to minimize data collection from US persons: Exhibit B – full document", June 20, 2013

<http://www.guardian.co.uk/world/interactive/2013/jun/20/exhibit-b-nsa-procedures-document>

[3] The Guardian, "NSA collecting phone records of millions of Verizon customers daily", June 6, 2013

<http://www.guardian.co.uk/world/2013/jun/06/nsa-phone-records-verizon-court-order>

[4] Nick Hopkins, The Guardian, "UK gathering secret intelligence via covert NSA operation", June 7, 2013

<http://www.guardian.co.uk/technology/2013/jun/07/uk-gathering-secret-intelligence-nsa-prism>